

dulásban elkövettkénti minősítését nem alapozza meg, ha az elkövető a megelőzően vele szemben durva, fenyegető magatartást tanúsító házastársát hátulról megközelítve a lőfegyverével fejbe lövi (BH 1995/687.). Méltányolható ok hiányában nem az erős felindulásban elkövetett emberölés büntette, hanem az emberölés büntette valósul meg, ha a vádlott indulatát az váltotta ki, hogy kölcsönös szóváltás után a sértett a vádlottat egy pohár borral szembeöntötte (BH 1993/657.).

4. Az erős felindulásban elkövetett emberölés feltétele az is, hogy az elkövető a tényállásszerű ölési cselekményt nyomban a méltányolható okból származó erős felindulás állapotában hajtsa végre. Ez lényegében az elkövetési magatartásnak a **rögtönös szándék** kialakulásával való időbeli egybeesését jelenti. A végrehajtás rögtönössége ahhoz a pszichikus állapothoz kötődik, amelyben az erős felindulás kialakul és ennek időtartamát még általánosságban sem lehet meghatározni, hanem minden esetben a véghezvitelnél jelentkező körülményekből kell következtetést levonni az elkövetőnél meglévő indulati állapot fennállására. A rögtönös szándék megállapítására akkor van alap, ha a cselekmény elkövetésére irányuló akarat-elhatározást nyomban követi a kivitelezés, így az emberölésre irányuló szándék kifejlődése és a cselekmény véghezvitele között viszonylag rövid idő telik el.

A jogtalan támadás megszűnése után, az emiatt keletkezett felindultság hatására nyomban végrehajtott ölési cselekmény esetén az erős felindulásban elkövetett emberölés megállapításának van helye (BH 2004/46.). Ha a sértett által a vádlott hozzátartozója testi épsége ellen intézett durva támadás befejezése után a vádlott az emiatt keletkezett heves indulatának a hatása alatt a sértettet megöli: az ún. időbeli túllépés folytán a jogos védelmi helyzet megállapítása kizárt, a cselekmény erős felindulásban elkövetett emberölés bűntetteként értékelhető (BH 1996/350.).

36.

AZ ÖNGYILKOSSÁGBAN KÖZREMŰKÖDÉS, A MAGZATELHAJTÁS

ÉS A GONDOZÁS ELMULASZTÁSA

Btk. 168-169. §, 173. §

Öngyilkosságban közreműködés

Btk. 168. § Aki más t öngyilkosságra rábír, vagy ennek elkövetéséhez segítséget nyújt, ha az öngyilkosságot megkísérlik vagy elkövetik, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

1. Az öngyilkosság nem büntetendő cselekmény. Amennyiben az öngyilkosság sikeres, akkor büntethetőséget megszüntető ok lenne megállapítható

(az elkövető halála). A felelősség kérdése tehát csak az öngyilkosságot megkísérlők esetén lenne vizsgálható. Az ilyen cselekményt elkövető személyek azonban többnyire válságos lelki állapotban, nem ritkán tudatzavarban, vagy felismerési képességet korlátozó vagy kizáró elmeállapotban szánják rá magukat ilyen cselekedetekre, melyektől való visszatartásnak nem a büntetőjogi szankcionálás lenne a megfelelő eszköze.

Ezen megfontolások azonban nem érvényesülnek azon személyeket illetően, akik az öngyilkosság véghezvitelében részesi tevékenységet fejtenek ki. Ezek esetében a feldúlt lelkiállapot, zavar általában nem ismerhető fel, így éppen az lenne a kötelességük, hogy az önmaga ellen önpusztító módon forduló személyt tervének a kialakításától, illetőleg e terv véghezvitelétől visszatartsák. Az, aki kialakítja vagy megerősíti az öngyilkosságra irányuló akaratelhatározást, társadalomra veszélyes magatartást tanúsít, ezért indokolt ezen személyek büntetőjogi felelősségre vonása.

A törvény tehát nem az öngyilkost (illetve az öngyilkosságot megkísérlő személyt) bünteti, hanem azt, aki más öngyilkosságra rábír, azaz arra **felbújt**, illetve azt, aki más öngyilkosságához lelki vagy pszichikai **segítséget nyújt**.

A bűncselekmény járulékos jellegű, vagyis az öngyilkosságban közreműködő személy kizárólag akkor vonható büntetőjogilag felelősségre, ha az öngyilkosságot eredményesen végrehajtották (azaz az öngyilkos meghalt), vagy ha az öngyilkosságot megkísérelték. Ezt nevezik objektív büntethetőségi feltételnek. Ha az öngyilkosságra való rábeszélés – anélkül hogy a passzív alany legalább kísérletet tenne az öngyilkosságra – is büntethető lenne, az indokolatlanul kiszélesítené a büntetőjogi felelősség körét.

Az öngyilkosságban közreműködés **jogi tárgya** az emberi élet.

2. Az elkövetési magatartások:

- másnak öngyilkosságra való rábírása vagy
- az öngyilkossághoz való segítségnyújtás.

Az öngyilkosságra rábírás tartalmát tekintve felbujtói tevékenység, vagyis olyan ráhatás, amelynek folytán az öngyilkosság elkövetésére irányuló elhatározás kialakul. Az nem szükséges, hogy ez a rábíró magatartás egyetlen vagy kizárólagos oka legyen az öngyilkosság elkövetésének és az sem, hogy magának az öngyilkosság elkövetésének a gondolata magától a felbujtótól származzék, az alapvető feltétel csupán az, hogy a rábírás az öngyilkos elhatározásának a kialakulásánál döntő motívumként szerepeljen.

Az öngyilkosság elkövetéséhez való segítségnyújtás a tartalmát tekintve az öngyilkosság véghezvitele előtt vagy azzal egyidejűleg tanúsított olyan tevőleges, akár mulasztásban megnyilvánuló magatartás, amely előmozdítja

vagy megkönnyíti az öngyilkosságot. Ilyen például az öngyilkosság véghezvitelére alkalmas eszközök beszerzése, ezeknek az önpusztító cselekmény végrehajtására alkalmassá tétele, átadása, a cselekmény elkövetésében való segédkezés, kioktatás az eszközök, anyagok felhasználására nézve, e célra helyiség rendelkezésre bocsátása, és általában a már kialakult öngyilkossági szándék bármilyen egyéb módon történő erősítése.

Ha az elkövető a rábíró magatartásán felül még segítséget is nyújt az öngyilkosság véghezviteléhez, akkor is a rábírással elkövetett közreműködés megállapításának van helye. Az öngyilkosság véghezvitelénél vagy annak megkísérlésénél való pusztán jelenlét – anélkül, hogy ennek a szándék kialakításában vagy erősítésében szerepe lenne – nem az öngyilkosságban való közreműködés, hanem a segítségnyújtás elmulasztása bűncselekménye tényállási elemeit meríti ki.

3. Az öngyilkosságban való közreműködés elkövetője és passzív alanya bárki lehet.

Az öngyilkosságra rábírás szempontjából azonban a sértett beszámítási képességének jelentősége van: ha a felbújtó valamely beszámítási képességgel nem rendelkező gyermekkorú vagy olyan kóros elmeállapotban levő személyt bír rá az öngyilkosság elkövetésére, aki a magatartása következményeinek a felismerésére, és a felismerésnek megfelelő magatartásra képtelen, akkor nem öngyilkosságban való közreműködésért, hanem közvetett tettesként az emberölés büntettének az elkövetése miatt felel. A passzív alany ilyen esetben ugyanis maga hajtja végre a konkrét ölési magatartást, de ezt az elkövető pszichikai ráhatásának az eredményeként teszi.

Ettől eltérően az öngyilkosságban való segítségnyújtás esetében a sértett életkorának és a beszámítási képességének nincs jelentősége. Ha tehát a gyermekkorú vagy a kóros elmeállapotú személy elhatározza az öngyilkosság véghezvitelét és a közreműködő ennek a végrehajtásában nyújt – fizikai vagy pszichikai – segítséget, nem közvetett tettesként megvalósított emberölésért, hanem öngyilkosságban való közreműködésért felel.

4. Az elkövetési magatartás kizárólag szándékos lehet. A szándékosság fennáll, ha az elkövető tudata átfogja azt a tényt, hogy mást öngyilkosság véghezvitelére bírt rá, illetőleg ehhez segítséget nyújtott és a sértett öngyilkosságát kívánja, vagy ebbe legalábbis belenyugszik.

Ha a közreműködő tevékenység ellenére az öngyilkosság nem jut el a befejezettség szakaszába, vagyis a passzív alany halála nem következik be, de a passzív alany az öngyilkosság véghezvitelét megkísérelte: a közreműködő személyt ilyen esetben is az öngyilkosságban közreműködés befejezett alakzata miatt kell felelősségre vonni.

Az öngyilkosságban való közreműködéstől eltérő magatartás az öngyilkosságba kergetés fogalma, mely esetben az elkövetési magatartás nem az öngyilkosságra való felbujtásban vagy bűnsegélyben nyilvánul meg, hanem abban, hogy valaki más számára olyan helyzetet teremt, hogy a passzív alany az öngyilkosságot választja. Az ilyen magatartás esetén az emberölés büntettségéhez kapcsolódó részesi magatartás vizsgálendő.

Ha az öngyilkosságban közreműködés

- rábírással valósul meg, és az elkövető beszámítási képességgel nem rendelkező olyan személyt vesz rá az öngyilkosság elkövetésére, aki azt végrehajtja: a rábíró személy mint (közvetett) tettes valósítja meg az emberölést;

- segítségnyújtással valósul meg, a fizikai vagy pszichikai segítséget nyújtó elkövető – az öngyilkosságot megvalósító (megkísérlő) személy beszámítási képességétől függetlenül – öngyilkosságban közreműködés büntetését valósítja meg (BH 1983/7.).

Magzatelhajtás

Btk. 169. § (1) Aki más magzatát elhajtja, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a magzatelhajtást

a) üzletszerűen,

b) a nő beleegyezése nélkül,

c) súlyos testi sértést vagy életveszélyt okozva követik el.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a magzatelhajtás halált okoz.

(4) Az a nő, aki magzatát elhajtja vagy elhajatja, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

1. A magzatelhajtás **jogi tárgya** kettős: egyrészt a terhes nő egészsége, másrészt a méhmagzat élete. A magzatelhajtás bűncselekményének fogalma alá kizárólag a terhességnek mesterséges és jogellenes megszakítása tartozik, melynek során az elkövető a magzatot elpusztítja, avagy azt megkísérli.

A magzatelhajtás tényállásának első fordulata szerint a bűncselekményt az követi el, aki a más magzatát elhajtja; a második fordulat szerint pedig, aki a saját magzatát elhajtja vagy elhajatja.

2. A bűncselekmény **elkövetési magatartása** tipikusan aktív tevékenységgel valósul meg, ilyen lehet pl. a méhmagzat elhajtása, megölése, elpusztítása, melynek módja történhet elvetelés előidézésével, a magzatnak a méhen belüli elpusztításával, koraszülés előidézésével stb.

3. A magzatelhajtás akkor válik befejezetté, ha a magzat elpusztul. A cselekmény befejezettségéhez az elkövetési magatartás és az eredmény közötti okozati összefüggés fennállása is szükséges. Ha az elkövető a művi beavatkozást megkezdte vagy befejezte, de az eredmény nem jött létre: a bűncselekmény **kísérlete** valósul meg. Kísérlet valósul meg akkor is, ha az elkövető kifejtette a magzat elhajtására alkalmas tevékenységet, de a magzat pusztulása nem ennek folytán, hanem más okból állt elő, továbbá ha a magzat elpusztítását célzó méhüri beavatkozás folyományaként a terhesség megszakad ugyan, de az élve született magzat életben marad. Ezzel szemben befejezett a bűncselekmény, ha mesterségesen előidézett koraszülés folytán élve születik ugyan a gyermek, de a koraszülés miatti életképtelenség folytán meghal.

4. A magzatelhajtás **alanya** az (1) bekezdésben foglalt esetben bárki lehet, a (4) bekezdésben foglalt esetben a speciális alany kizárólag a terhes nő lehet.

Amikor a terhes nő maga hajtja el a magzatát, a társtettség fogalmilag kizárt, ha azonban harmadik személy a terhes nő beleegyezésével valósítja meg a magzatelhajtást: a véghezviteli magatartást kifejtő elkövetőt az (1) bekezdése szerint, a terhes nőt pedig a (4) bekezdése szerinti, mint önálló tetteket terheli a büntetőjogi felelősség.

5. A magzatelhajtás kizárólag **szándékosan** – akár egyenes, akár eshetőleges szándékkal – valósítható meg az (1) és a (4) bekezdés szerinti esetekben. Az elkövető tudatának át kell fognia azt, hogy a magatartás alkalmas a terhes nő magzatának az elhajtására, és ezt kifejezetten kívánva vagy ebbe belenyugodva kell cselekednie.

Aki más magzatát gondatlanságból hajtja el – az elkövetés körülményeihez képest – gondatlanságból elkövetett testi sértés, vagy foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetés miatt vonható büntetőjogi felelősségre.

6. A **minősített esetek** kizárólag az (1) bekezdéshez kapcsolódnak, (a) (4) bekezdés szerinti elkövetési magatartásnak nincs minősített esete), nevezetesen:

- ha az elkövető a magzatelhajtást *üzletszerűen* követi el. Az üzletszerűség fogalmát a 137. § 9. pontja szerinti értelmező rendelkezés határozza meg, vagyis ennek a magállapítására akkor kerülhet sor, ha az elkövető az azonos vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik.
- a *terhes nő beleegyezése nélkül* történik a cselekmény megvalósítása. Ebből a szempontból a terhes nő részéről a beleegyezésnek határozottnak, komolynak és szabad akarat-elhatározáson alapulónak kell lenni, mely feltételek hiányában a magzatelhajtást a terhes nő beleegyezése nélkül megvalósítotttnak kell tekinteni. A minősített eset megállapítása azonban csakis akkor kerülhet szóba, ha az elkövető tudata

átfogta a beleegyezés hiányát, abban az esetben pedig, ha tévesen úgy tudta, hogy a terhes nő ebbe beleegyezett, legfeljebb a bűncselekmény alapesetének a megállapítása kerülhet szóba.

A 169. § (2) bekezdésének c) pontja öt évig, a (3) bekezdése pedig kettő évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegeti az (1) bekezdés szerinti büntett elkövetőjét, ha a magzatelhajtást *súlyos testi sértést* vagy *életveszélyt okozva*, illetőleg halált okozva követik el.

E minősített esetek közös jellemzője, hogy az alapeset kizárólag szándékosan valósul meg, a súlyos testi sértés, az életveszély, illetőleg a halál okozása tekintetében pedig az elkövető bűnössége kizárólag gondatlan alakzatú lehet. Ha az elkövető szándéka – legalább eshetőlegesen – az életveszélyt vagy a halált, mint következményt is átfogja, és ebbe a lehetőségbe belenyugodva cselekszik, akkor az életveszélyt okozó testi sértés vagy az emberölés megállapításának van helye. Abban az esetben, ha az elkövető e következményeket a kellő gondosság, figyelem és körültekintés ellenére sem láthatta előre, illetőleg előre látta ugyan, de könnyelműen bízott ezek elmaradásában, ám az életveszély vagy a halál mégis bekövetkezett, akkor az említett minősített esetek szerint kell a felelősséget megállapítani.

Gondozás elmulasztása

Btk. 173. § Aki állapotánál vagy idős koránál fogva önmagáról gondoskodni nem tudó személlyel szemben gondozási kötelezettségét nem teljesíti és ezáltal a gondozásra szoruló életét, testi épségét vagy egészségét veszélyezteti, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

1. A bűncselekmény **jogi tárgya** a gondozásra szoruló személyek élete, testi épsége, egészsége.

2. A bűncselekmény **elkövetője** tettesként csak az lehet, akit a sértettel szemben gondozási kötelezettség terheli. A gondozási kötelezettségnek mindig jogi alapja van, az pedig lehet jogszabály rendelkezése vagy szerződés. Gondozási kötelezettség terheli az eltartót (szülő, gyám, gondnok) az eltartottal szemben, a betegápolásra vállalkozó személyt az ápolttal szemben, a gyermeket az idős szülő irányában. A gondozási kötelezettség alapulhat tartási szerződésen is, ez esetben az eltartó a háztartásában köteles gondoskodni az eltartotttól. Az eltartó kötelezettségei közé tartozik a közvetlen testi szükségletek (élelem, ruházat, fűtés stb.) biztosítása mellett az eltartott gyógykezeléséről, ápolásáról való gondoskodás is. A gondozás tartalma és annak szükséges mértéke ehhez képest mindenkor az arra rászoruló személy állapotának az ismeretében határozható meg.

3. A gondozás elmulasztásának **sértettje** csak a törvényben meghatározott, különös személyi tulajdonsággal rendelkező személy lehet, vagyis az, aki nem rendelkezik azzal a képességgel, hogy – ideiglenesen vagy tartósan – önmagáról gondoskodni tudjon. Ez az állapot fakadhat a sértett életkorából vagy betegségéből. E cselekménynek sértettjei lehetnek a kiskorúak, az időskorúak, a szellemi fogyatékosokban élők, a rokkantak, de a betegség, vagy baleset miatt átmenetileg ellátásra szoruló személyek is.

4. A bűncselekmény **elkövetési magatartása** a gondozási kötelezettség nem teljesítése, amely megnyilvánulhat mind aktív, mind passzív magatartásban. A bűncselekmény megnevezésében kifejezésre jutó mulasztás valójában a kötelezettség nem teljesítését jelenti. Aktív magatartással valósul meg a bűncselekmény a gondozásra szoruló személynek olyan helyre való kitételével, ahol annak az életét közvetlen veszély fenyegeti, míg passzív magatartás a gondozásra szoruló személy ellátatlanul magára hagyása, gyógyításának elmulasztása. A bűncselekmény akkor valósul meg, ha az elkövető a gondozási kötelezettség nem teljesítése folytán a gondozásra szoruló életét, testi épségét vagy egészségét veszélyezteti. A bűncselekmény **eredménye** a veszélyhelyzet létrehozása. A gondozás elmulasztása veszélyeztetési bűncselekmény, megvalósulásához tehát szükséges a gondozási kötelezettség nem teljesítése és a közvetlen veszély megvalósulása közötti okozati összefüggés megléte is.

5. A bűncselekmény kizárólagosan **szándékosan** követhető el. Az elkövető tudatának át kell fognia a sértett élete, egészsége vagy testi épsége sérelmének a reális lehetőségét, és ezt kívánva vagy ebbe belenyugodva kell cselekednie.

6. A bűncselekmény azáltal válik **befejezetté**, ha a gondozási kötelezettségnek az elkövető általi nem teljesítése folytán a sértett élete, egészsége vagy testi épsége a közvetlen veszélyeztetettség helyzetébe kerül. A bűncselekmény veszélyeztetési jellege folytán a kísérlet fogalmilag kizárt.

1. A terhelt gondozási kötelezettségének elmulasztásában megnyilvánuló magatartása akkor minősül emberölés büntettének, ha a halálos eredmény bekövetkezése és a terhelt mulasztása közti ok-okozati összefüggés fennáll, továbbá, ha a terhelt előre látja magatartásának következményeit, azonban ebbe belenyugodva nem teljesíti a vele szemben fennálló gondozási kötelezettségét.

2. Ha a gondozási kötelezettség elmulasztása következtében a sértett testi épségének, illetve egészségének sérelme is bekövetkezik, cselekményét az eredményhez fűződő bűnösségi forma (szándékosság, gondatlanság) alapján kell értékelni (ÍH 2005/91.).